

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Dialecticæ

Dieterich, Conrad

Giessæ Hessorum, 1611

Caput XX. [i.e. XXI.] Tabella comparatorum.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56580](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56580)

Exemplo ficto Icaro, qui à Deo punitus est. Hic licet factum Icaro fictum sit, nihilominus tamen vi comparationis arguit. Proprie autem hac affectio solis comparatis competit; in argumentis reliquis, ficta fidem nequaquam faciunt: cum ex falso verum probari non possit.]

15. Affectio IV. Comparata convenire debent in uno tertio, quod ipsis commune est. debent usari circa idem genus et utriusque

16. Tertium illud Comparationis est res illa, in qua duo comparantur sive conferuntur. ut, Apostoli & Evangelista quantur in pietate. Hic duo sunt argumenta: Apostoli scilicet & Evangelista. Tertium comparationis, in quo conferuntur, est Pietas. Sic Adamus & Abel aequè sunt Deo grati: Abrahamus & Lothus sunt aequales aetate: Iustus instar palmae florebit, &c.

[Dico Duo: Licet enim in comparationem res plures veniant, affectio tamen comparata simplex inter duos terminos arguentem & argutum comparatè manet. Nam plurium similes rationes in unum coeunt & stant pro una. Sic licet duo aut quatuor termini in comparationibus plenis collocentur, isti tamen non numerantur, sed rationes, quae ex collatione terminorum in quantitate vel qualitate resultant.]

CAPUT XX.

Tabella comparatorum.

Comparata sunt vel	Quantitate	Paria.	{	Majora.
		Imparia.		Minora.
	Qualitate	Similia.	{	
		Dissimilia.		

I. Com-

1. Comparata sunt vel in Quantitate, vel Qualitate.

2. Comparata in Quantitate qua ratione quantitatis comparantur.

3. Quantitas est, quæ res comparatae quantæ dicuntur; id est, tantæ res, vel non tantæ & impares.

[De Quantitate agit Mathematicus, sed quoad rationem & continuitatem: etiam Physicus, sed quoad serie immersa: etiam Logicus, sed quoad omnia non entis est: seu; quæ res comparata in qualitate vel non tantæ dicuntur. Non igitur tantum est in ordine & numero, vel in rebus corporeis & materiis, iam in qualitatibus ratione. Itaque si etiam de factis & adiunctarum qualitatibus efficacia, præstantia, ordine, tempore, loco, celeritate, &c. agatur, hic tatis, ordinis, temporis, &c. est illa comparata quæ sic cum dico: Aristoteles & Plato æquæ docti. Hæctor & Achilles in fortitudine pares sunt. Hic Aristoteles & Plato æquæ docti in doctrina: Hæctor & Achilles in fortitudine pares sunt. Hic Aristoteles & Plato æquæ docti in doctrina, cuius dignitas in utroque par est. Item comparata quantitas non est physica, sed moralis & fortitudo Physicæ quantitas non est, cum sit reum quid:) neque Mathematica (non enim est mensurabilis,) sed Logica.]

4. Est quæ vel Parium vel Imparium.

5. PARIÆ sunt argumenta comparata, quorum quantitas una (æqualitas) eadem est: Hoc est, in quibus quantitas comparantur, neque intensior, neque extensior, sed quanta in uno, tanta etiam in altero est. ut, Si stultus cum lunâ sit conferendus, inconstantia quantitate: si ea tanta est in uno, quanto magis non est in altero.

Quanta in luna, argumenta paria fuerint.
 [Quidam par & impar proprie dicunt esse numerorum:
 sed in Logicis generalem sensum obtinent. Interdum etiam
 in significatione laxâ pro simili & dissimili usurpantur: Sed per
 metaphrasin & sensu saltem Grammatico. Strictè & Logicè
 Quantitas tantum est parium & imparium: Qualitas tan-
 tum similitum & dissimilium.]

6. Argumentum igitur paris est, cum
 par arguitur à pari.

7. Notæ comparationis parium cō-
 tractæ sunt, *par, pariter, æquale, æquare, æ-*
quus, æquè, æqualiter: Item, negationes
 imparium. ut, *non impar, haud dispar, non*
æquale, nec maius, nec minus, non latius,
et angustius, &c.

Comparationis verò parium expli-
 citæ sunt hæ: *Idem quod; tam quàm; tam-*
quandiu; tantum quantum; tanti quan-
to; tantò quanto; tot quot; tantopere quan-
to; toties quoties; tam ac; æquè ac; non
magis non minus, &c.

Exempla inventionis.

Impar	Comparat.	Tertium.	Paria.	
Umbra	—	levitas	—	ventus,
Abrahamus	—	peccatum	—	Lothus,
Petrus	—	Apostolatus	—	Paulus,
Elementum	—	elementum	—	aqua,
Evanescentia	—	evanescentia	—	fumus,
Scientia	—	scientia	—	Aristoteles,

E quibus axiomata conficiuntur ejusmodi. *Umbra*
reuse par levibus ventis. Abrahamo & Lotho pariter
apostolatus Petri æquat se apostolatus
Pauli,

Pauli. Ignis tam elementum est quam aqua. Homo
ac fumus evanescit. Platonis scientia æqualis est
velis.

Eadem Syllogisticè argumento tertio à patre
tantur. Thema: Umbra Creuse apprehendi non
Quia par est levibus ventis. Nulla est inter Abraham
& Lothum respectu primæ originis differentia. Quia
riter eis peccatum inest. Petrus non est præferendus
Quia Pauli Apostolatus æquat se Apostolatus Petri
licet circumducere sororem in uxorem. Quia idem
& reliquis Apostolis licet.

Exempla alia. Patris, Filii & Spiritus Sancti
divinitas, æqualis gloria, coætæna majestas. Symb. Apo-
1. Cor. 11. 5. Existimo me non abfuisse ab Apostolo
lentibus, hoc est, non inferiorem fuisse (hic negatur
Rom. 3. 9. Nullo modo præcellimus gentes (hic
tur majus.) Et cantare pares & respondere parati.
Studia doctrinæ pariter cum ætate crescunt. Cic. Hel-
ac pecus. Cic. Et nunc æquali tecum pubesceret æ-
Sement tuum pulveri terre adæquabo, ut id qui natus
possit, idem possit & pulverem numerare, Genes. 13.
tam ficti praviq; tenax, quam nuntia veri. Virg. Pa-
tem municipum tantidem, quanti fidem suam fecerunt.
Omne animi vitium tantò conspectius in se crimen
quantò major, qui peccat, habetur. Juvenal. Tu mihi
sti tantum quantum quis fuge, Plaut. Ego tandiu
sco, quandiu ad te scribo. Cic. Tot mala sum passus
in æthere sidera lucent, Ovid. &c.

Interdum tamen similitum notæ pro parium
muntur. ut: Sic Deus dilexit mundum, id est, tam
operè. Sit tibi velut publicanus & Ethnicus, Mat-
ubi velut ponitur pro pariter. Interdum notæ pro
mittuntur: ut, cessante officio cessat & beneficium.
ego non curo tuum, ne cura meum.

Observa hoc loco. I. Si bis bina contraria
tur, comparatio parium fuerit. Bina enim contraria
rationem ad alia bina habent. ut, Si licet inimicum
sare, licebit & amicum defendere. Si dives ubiq;
norabitur, pauper ubiq; despicietur.

[Illatio hæc à pari procedit. Quia Contraria sunt Contrariorum consequentia.]

II. Tractatio etiam parium fuerit, quando provocati & lacerati par pari reponimus. Vulgò dicitur Regeſtio, quando quæſtionem quæſtione ſolvimus. Sic Matth. 21. 23. dicunt Phariſæi ad Chriſtum, quâ poteſtate iſta facis & Chriſtus par pari referens regeſit. Interrogabo & ego vos viciffim; Baptiſmus Johannis eratne è cælo, an ab hominibus? Reſpondent illi nescire ſe. Regeſit Chriſtus; at nec ego dicam, qua poteſtate iſta faciam.

[Huc pertinet concertatio paſtorum apud Virgil. Eclog. 3. ubi Damata ait. Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo - tres pateat cæli ſpatium non amplius ulnas. Regeſit Menalcas. Dic quibus in terris inſcripti nominaregum - naſcantur flores, & Phyllida folus habeto. In his & ſimilibus non eſt ſyllogiſtica conclusio, ſed axiomatiçã diſpoſitione paria inter ſe æquali ratione & diſſimilitate conſiſtunt.] Parium ſunt hi CANONES.

I. Quicquid de uno parium affirmatur vel negatur, id ſimiliter de altero affirmatur vel negatur:

Quicquid valet in re pari, valet etiam in re compari.

Nam

De paribus idem eſt iudicium.

Parium eadem eſt ratio.

ut:

Iraëlitæ propter idololatriam aliâq; peccata graviter a Deo puniti ſunt. Ergo & nos pari ratione graviter puniemur. Tutor debet fidem pupillo. Ergo & curator.

II. Cui convenit unum parium, eidem & alterum convenire probabile eſt; & contra.

ut: Mendacio ille delectatur. Ergo & furto.

Viro ſapienti convenit inceſſus tardus. Ergo & Oratio tarda.

[Dico probabiliter, non necessario. Quia interdum
ter evenire potest.]

III. Paria paribus conveniunt. ut, Si
di magistri summam discipulorum curam gerunt
etiam Episcopi suarum ovium gerent. Si Do
esurienti in casu necessitatis licuit vesci panem
propositionis. Etiam discipulis Christi licuit
Sabbathi vellere spicas ad sedendam famem.

IV. Si duo conveniunt eidem paria sunt.

Vel:

Quæ conveniunt in aliquo tertio, inter
conveniunt; ut, Martialis & Maximus
pstant æque alienas cœnas & eunt salutatam.
go sunt pares.

[Intellige: quæ sunt paria, quatenus conveniunt
in rebus est. Non igitur valet consequentia. Turca
mundum à Deo conditum & mortuos resurrecturos.
credunt Chyristiani. Ergo & Turca sunt Chyristiani.
quæ in aliquo tertio conveniunt, non statim
omnia in reliquis convenire necesse est. Sed saltem
cætera sint paria, & nihil, quod imparitatem
intercedat.]

ELENCHUS

Parium committitur, quando ea pro paribus
nuntur, quæ tamen paria non sunt: ut, Israëlita
sunt Ægyptius vasa aurea & argentea. Ergo & nobis
licet. Abraham immolavit filium. Ergo & recte fecerunt
dei immolantes filios suos in Moloch.

[Dispar enim omninò ratio est. Israëlita de
Ægyptiorum, itemq; Abrahamus de immolando
lio, habuerunt peculiare mandatum Dei.]

Sic, Moses interfecit Ægyptium, Petrus Ananiam
& alii ministri Ecclesia impoenitentes interficere debent.

[Dispar est ratio. Quia Moses & Petrus fecerunt
singulari impetu & motu Spiritus Sancti.]